

Tussentijds Toetsingsadvies over het
milieueffectrapport
Locatiekeuze drinkwatervoorziening
Noordoost-Twente

17 december 2002

1117-137

ISBN 90-421-1053-8
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

| | |
|---|----------|
| 1. INLEIDING..... | 1 |
| 2. OORDEEL OVER HET MER 1^E FASE EN DE AANVULLING DAAROP.... | 3 |
| 2.1 Algemeen | 3 |
| 2.2 Toelichting op het oordeel..... | 3 |
| 2.2.1 Ontwikkeling en selectie van alternatieven | 3 |
| 2.2.2 Meest milieuvriendelijk alternatief op locatieniveau..... | 4 |
| 2.2.3 Vergelijking van alternatieven..... | 5 |
| 2.2.4 Geohydrologische situatie | 5 |
| 2.2.5 Toegankelijkheid en leesbaarheid..... | 6 |

1. INLEIDING

Vitens Overijssel (voorheen WMO) betreft sinds 1963 grondwater uit het gebied 'Mander' (bestaande uit de winplaatsen Manderveen en Manderheide) ten behoeve van de drink- en industriewatervoorziening in de regio Noordoost Twente. De in 1993 door de provincie Overijssel verleende vergunning voor de onttrekking van 4,5 miljoen m³/jaar is door de Raad van State vernietigd, omdat de aanvraag op verschillende onderdelen onvoldoende was onderbouwd en gemotiveerd. Om onoverkomelijke leveringsproblemen te voorkomen wordt de winning momenteel gedoogd.

Vitens Overijssel heeft het voornemen om het tekort in de dekking van de drink- en industriewaterbehoefte op een meer duurzame (toekomstvaste) manier in te vullen. Hiervoor is een milieueffectrapportage (m.e.r.)-procedure gestart. In de richtlijnen zijn twee fasen onderscheiden:

1. een fase waarin een afweging wordt gemaakt van locatie- en winmethodealternatieven¹;
2. indien als voorkeurslocatie de winning Mander naar voren komt, zullen in de 2^e fase van dezelfde procedure inrichtingsalternatieven voor deze winning ontwikkeld en vergeleken worden. In het geval de voorkeur in de strategische afweging naar andere alternatieven uitgaat, is hoogstwaarschijnlijk een andere procedure en planopzet nodig.

De winlocatie Mander wordt in het MER – in gewijzigde vorm - verder aangeduid als het alternatief Slenk van Reutum. Bij die benaming wordt verder in dit advies aangesloten.

Bij brief van 20 juni 2002² heeft het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde milieueffectrapport (MER), dat betrekking heeft op de hierboven vermelde 1^e fase (de locatiekeuze). Het MER is niet ter inzage gelegd; dat zal wel gebeuren met het te zijner tijd op te stellen volledige MER, waarin naast de locatiekeuze ook de inrichting aan de orde komt.

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³ De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wm toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen van het MER⁴, zoals vastgesteld op 14 januari 2001;
- op eventuele onjuistheden⁵;
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER⁶.

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er voldaan is aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen en gaat zij na welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de

¹ Hiervoor zal in het vervolg de term locatiealternatieven worden gebruikt, hoewel naast de locaties ook de bronnen en winmethodes en -technieken kunnen verschillen.

² Zie bijlage 1a.

³ Zie bijlage 2 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

⁴ Wm, artikel 7.23, lid 2.

⁵ Wm, artikel 7.23, lid 2.

⁶ Wm, artikel 7.10

vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij het besluit tot het verlenen van een vergunning op grond van artikel 14 van de Grondwaterwet. Is dat naar haar mening niet het geval dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie zal dan adviseren tot een aanvulling, die in geval sprake is van een tussen-toetsing opgenomen kan worden in het definitieve, volledige MER. Overige tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Tijdens de toetsing heeft de Commissie kenbaar gemaakt dat het MER naar haar oordeel op een aantal onderdelen onvoldoende helderheid biedt. Naar aanleiding daarvan is de initiatiefnemer in de gelegenheid gesteld om aanvullende informatie⁷ op het MER te leveren. Dit is in besprekingen met bevoegd gezag, initiatiefnemer en de Commissie op 27 augustus 2002 en 16 september 2002 toegelicht. Bevoegd gezag heeft de Commissie per brief van 1 oktober 2002⁸ verzocht de advisering op te schorten, zodat de aanvullingen van de initiatiefnemer bij de advisering kunnen worden betrokken. Net als het MER 1^e fase heeft de aanvullende informatie niet ter visie gelegen. De Commissie adviseert deze informatie in het definitieve, volledige MER te verwerken. Dit advies van de Commissie bevat het oordeel over het MER 1^e fase inclusief de aanvullende informatie.

Vitens Overijssel heeft in de Zienswijze als gevoegd bij het MER 1^e fase en bekrachtigd in de brief bij de aanvulling de voorkeur uitgesproken voor de locatie Slenk van Reutum en als terugvaloptie het locatiealternatief Vechterweerd benoemd⁹.

⁷ De aanvullende informatie is in meerdere stukken opgenomen, maar uiteindelijk gebundeld in het rapport *Milieueffectrapport Drinkwatervoorziening Noordoost-Twente; fase 1: locatiekeuze, Aanvulling* [DHV, oktober 2002].

⁸ Zie bijlage 1b.

⁹ Vitens Overijssel beschikt al over een vergunning voor waterwinning op de locatie Vechterweerd. Zij geeft in heer Zienswijze aan dat mochten de verwachte voordelen van de locatie Slenk van Reutum in het vervolgtraject niet realistisch lijken, er teruggevallen zal worden op Vechterweerd.

2. OORDEEL OVER HET MER 1^E FASE EN DE AANVULLING DAAROP

2.1 Algemeen

De Commissie heeft geconstateerd dat het MER 1^e fase niet de essentiële informatie bevat om één of meerdere locatiealternatieven te kunnen selecteren voor uitwerking op inrichtingsniveau. De essentiële tekortkomingen - op grond waarvan de aanvulling is gevraagd - lagen op drie vlakken:

1. de argumentatie en onderbouwing van het afvallen van (combinaties van) alternatieven in het trechteringsproces,
2. het (ontbreken van een) meest milieuvriendelijke alternatief op locatieniveau en
3. de vergelijking van locatiealternatieven.

In de aanvulling is veelal gedetailleerd ingegaan op de geconstateerde tekortkomingen. De Commissie is van oordeel dat hiermee de essentiële tekortkomingen zijn ingevuld, en dat de nog bestaande kanttekeningen in het definitieve, volledige MER kunnen worden behandeld. De kanttekeningen, in § 2.2 toegelicht, hebben betrekking op de volgende punten:

1. de ontwikkeling en selectie van alternatieven;
2. de uitwerking van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) op locatieniveau;
3. de uitvoering van de gebruikte methodiek voor de vergelijking van de geselecteerde alternatieven;
4. de geohydrologische situatie;
5. de beperkte toegankelijkheid van de huidige rapportage (MER 1^e fase in combinatie met aanvulling).

De Commissie waardeert de afstemming bij alternatief A met de winning over de grens van "Wasser und Abwasser Zweckverband Niedergrafschaft" en het communicatieproces met betrokkenen in de planvorming. Argumenten die in dit proces naar voren komen, kunnen naar de mening van de Commissie in het volledige MER een grotere rol spelen dan in het MER 1^e fase.

2.2 Toelichting op het oordeel

2.2.1 Ontwikkeling en selectie van alternatieven

De selectie van alternatieven in het MER en de aanvulling is gebaseerd op bestaande onderzoeken. De keuze is gemaakt om verschillende winningconcepten in beeld te brengen. Bij gelijke geschiktheid gaat de voorkeur uit naar locaties zo dicht mogelijk bij Mander (in feite: reinwaterkelder Reutum). In het selectieproces zijn geen criteria geformuleerd waaraan een oplossingsconcept (winning plus locatie) vanuit milieuperspectief bij voorkeur zou moeten voldoen (bijvoorbeeld over de ligging in de Ecologische Hoofd Structuur en de plaats van de winning in het (grond)watersysteem). Tegelijk heeft de Commissie geconstateerd dat de verschillen tussen de geselecteerde alternatieven sterk samenhangen met de wijze waarop die inpassing in het watersysteem en de landschappelijke hoofdstructuur plaatsvindt. Er is echter geen toegankelijk overzicht van de aandachtspunten en belangrijkste verschillen die voor

genoemde inpassing per alternatief van belang zijn (zie ook § 2.2.2 in dit advies).

In dat licht vraagt de Commissie aandacht voor beantwoording van de volgende vragen in het uiteindelijke MER:

- Waarom zijn over de grens in Duitsland alleen de mogelijkheden voor winning in de Slenk van Reutum bij de selectie betrokken?
- Waarom wordt winning in het Reggesysteem vrijwel direct als niet kansrijk bestempeld? In het MER en de aanvulling wordt de kwaliteit van het water als onvoldoende beschouwd, maar daarbij wordt er aan voorbijgegaan dat er technieken bestaan om de waterkwaliteit aanmerkelijk te verbeteren (door middel van bevloeiing en landbouwkundig gebruik of gangbare zuiveringstechnieken) en in elk geval slib en organisch materiaal en daaraan geabsorbeerde microverontreinigingen effectief te verwijderen. Daarmee wordt een type water verkregen, dat aanmerkelijk geschikter is voor oever- of diepinfiltratie dan het huidige oppervlaktewater.
- Waarom zijn maatregelen om negatieve effecten bij inpassing te compenseren en te mitigeren niet beschreven? De mate waarin dat al dan niet gemakkelijker kan, kan ook reden zijn om een locatie toch als kansrijk te bestempelen.
- Waarom worden combinatie-alternatieven terzijde geschoven om bedrijfsmatige redenen? Er kunnen andere redenen zijn om toch een combinatie te zoeken. Zo worden meerdere opties terzijde gesteld omdat deze op de thema's energie en bedrijfsvoering minder scoren. Dit kan echter opwegen tegen het milieu voordeel van een aantrekkelijke wijze van inpassing van winning en productie.

2.2.2

Meest milieuvriendelijk alternatief op locatieniveau

In het MER is geen meest milieuvriendelijk alternatief (mma) op locatieniveau ontwikkeld en geformuleerd, maar aangegeven dat het mma zal worden uitgewerkt op inrichtingsniveau; ten aanzien van een mma-benadering op het niveau van de locatiekeuze is ingeschat dat deze naar alle waarschijnlijkheid geen nieuwe inzichten oplevert over realistische locaties en oplossingen voor een duurzame drinkwatervoorziening in Noordoost-Twente. De Commissie is van mening dat ook op locatieniveau een mma gedefinieerd dient te worden¹⁰.

In de aanvulling komen twee mma's aan de orde: Vechterweerd als "groen" mma en de Slenk van Reutum als "grijs" mma. Vechterweerd (liggend in de ecologische hoofdstructuur) komt met een zeer positieve invloed op de natuur uit de bus. Dit komt omdat er voor dat gebied een uitgewerkt wateraanvoerplan is opgesteld (MER Deel B, blz. 58). Het thema natuur van Westerhoeven, (waar veel minder natuurwaarden aanwezig zijn; vergelijk Deel B tabel 22 en 23) wordt veel lager gewaardeerd omdat daar geen wateraanvoerplan is en dus de negatieve effecten niet worden gecompenseerd. Het alternatief D (Westerhoeven) zou eveneens een kansrijk "groen" mma kunnen zijn. Eenzelfde argumentatie geldt ook bij de beoordeling van landbouw en van de nieuwe invulling van het thema water (bijlage 3 van de Aanvulling), waar de score wordt bepaald door de aanwezigheid van een wateraanvoerplan.

Meer algemeen gesteld zou de toepassing van mitigerende en compenserende maatregelen betrokken dienen te worden bij de ontwikkeling van het mma op

¹⁰ In de richtlijnen is gevraagd om een mma op inrichtings- én locatieniveau.

locatieniveau. Daarnaast kan per locatie gedacht worden aan het optimaliseren van het winningconcept.

Uit de informatie komt naar voren dat het alternatief Slenk van Reutum als belangrijkste bezwaar kent de inpassing in het watersysteem en daarmee in samenhang de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied, maar daarnaast ook relatief goed scoort op “grijs” milieu. Het alternatief Slenk van Reutum is daarom aangewezen als “grijs” mma. De Commissie wijst erop dat in de volgende fase in ieder geval ook het mma op inrichtingsniveau meegenomen moet worden. In het MER en de aanvulling is niet bepaald welk alternatief het mma is, door gewichten toe te kennen aan “grijs” en “groen” milieu (al dan niet via een bestuurlijke afweging). Indien de effecten van het alternatief Slenk van Reutum op “groen” milieu negatiever zijn dan momenteel wordt ingeschat¹¹, kan de keuze voor het alternatief Slenk van Reutum als enig uit te werken alternatief op inrichtingsniveau riskant zijn¹².

| De Commissie beveelt daarom aan om één van de andere locatiealternatieven, en wel het “groen” mma¹³, ook op hetzelfde detailniveau uit te werken, indien in de 2^e fase de voorkeur voor het alternatief Slenk van Reutum blijft bestaan én er (nog) twijfel bestaat of dat alternatief het (overall) mma is.

2.2.3 Vergelijking van alternatieven

In § 2.2.2 is al aangegeven dat de Commissie enkele kanttekeningen plaatst bij de vergelijking van alternatieven. Naar de mening van de Commissie moet de eindtabel met de rangschikking (zie bijvoorbeeld blz. 51 in de aanvulling) daarom met de nodige omzichtigheid worden gebruikt.

Anticiperend op opmerkingen vanuit de Commissie is in de aanvulling in bijlage 3 een nieuwe invulling gegeven van de criteria voor het thema Water. Dit is een goede werkwijze om de aan het watersysteem gerelateerde effecten in beeld te brengen. Bij de uitwerking wordt echter gewerkt met een driepuntschaal, terwijl de gehele MCA uitgaat van vijfpuntschaal en een omzetting naar een schaal tussen -10 en +10. Daarnaast valt op dat de beoordeling geen rekening houdt met de specifieke kwaliteiten van een watersysteem in een gebied. De ene hectare kwel is bijvoorbeeld vele malen belangrijker dan de andere door de specifieke ligging (kans op gradiënten). Ook is infiltratie van water van buiten het gebied in het ene gebied veel meer toelaatbaar dan in het andere. In deze is het gewenst om deze invulling in het uiteindelijke MER consistentier uit te werken.

2.2.4 Geohydrologische situatie

Het effect van een waterwinning op de geohydrologische situatie is van groot belang, omdat dat voornamelijk bepaalt of en zo ja in welke mate er effecten kunnen optreden op nabijgelegen natuur. De Commissie constateert dat in de analyse die is gemaakt van de hydrologische relatie tussen de slenk van

¹¹ De Commissie acht dit niet onaannemelijk gelet op de tekortkomingen wat betreft de geohydrologische situatie (zie § 2.2.4).

¹² In de zin dat, hoewel het “grijs” en “groen” mma moeilijk te vergelijken zijn, het mma dan mogelijk niet meer het alternatief Slenk van Reutum is. In dat geval zou dus het mma niet uitgewerkt zijn, hetgeen een essentiële tekortkoming in het uiteindelijke MER zou betekenen.

¹³ Aan de keuze voor een “groen” mma dient dan nog invulling gegeven te worden: het zou Vechterweerd of Westerhoeven kunnen zijn, maar ook één van de genoemde (combinatie)mogelijkheden onder de opsomming in § 2.2.1.

Reutum en de stuwwal van Ootmarsum¹⁴ de dekzandruggen als preferente plekken voor grondwaterstroming beter beschreven hadden kunnen worden. De Commissie verwacht dat het in het MER gehanteerde studiegebied te beperkt is, zowel in zuidelijke als noordelijke richting. De strekking van de dekzandrug ter plaatse van de winning Manderveen¹⁵ wijst op een noord-noordoostelijke herkomst van het grondwater (uit Duitsland). Haaks daarop is evenwel ook een oppervlakkiger systeem van invloed: een met de Mosbeek te associëren dekzandrug. De Commissie constateert hieruit dat de geohydrologische schematisatie zoals die in het MER, achtergronddocumenten en aanvulling te vinden is een vergaande simplificatie van de werkelijkheid is. Dit is van groot belang indien de Slenk van Reutum op inrichtingsniveau wordt uitgewerkt.

| De Commissie adviseert in dat geval om bij voorkeur samen met “Wasser und Abwasser Zweckverband Niedergrafschaft” de invloed van de dekzandsystemen en de relatie met de ondergrond nader te bestuderen, opdat de (precieze) grootte en locaties van de hydrologische en daaraan gekoppelde effecten kunnen worden berekend dan wel ingeschat.

De Commissie is verder van mening dat het functioneren van het geohydrologische systeem (en de rol van dekzanden daarin) niet alleen in het alternatief Slenk van Reutum onvolledig is beschreven, maar dat hetzelfde geldt voor overige alternatieven.

| De Commissie adviseert om de invloed van dekzanden op het (functioneren van het) geohydrologisch systeem te betrekken in de eventuele keuze en nadere uitwerking van een “groen” mma.

2.2.5 Toegankelijkheid en leesbaarheid

De Commissie adviseert in het uiteindelijke MER alsnog alle relevante informatie uit de 1^e fase op een meer toegankelijke en leesbare wijze te presenteren en daarbij bovenstaande inhoudelijke aandachtspunten te betrekken.

De Commissie geeft in overweging om als afronding van de 1^e fase en ter ondersteuning van de besluitvorming van Gedeputeerde Staten een samenvatting te maken waar nadrukkelijk de voor het bestuur relevante informatie in wordt opgenomen.

¹⁴ Witteveen+Bos, 2001.

¹⁵ Een ruwweg eironde rug (afgezien van enkele ingesloten laagten) die fungeert als een kwelkrater (zie bijvoorbeeld: Baaijens, G.J. & K.R. de Poel (1992): *Ecologische gradiënten*, in : Poel, K.R. de (red): *Hackfort – een onderzoek naar vormen van aangepaste landbouw in een zandgebied*, blz. 104-123, COAL-publ. 53, NRLO/Staringcentrum, Wageningen).